

OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN
TUEN RESURSSIEN JAKO
KAUNIAISTEN OPETUKSESSA



Sisällys

1 Tausta	2
2 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki sekä oppilashuolto	3
2.1 Tuen kolme porrasta	4
2.2. Tuen muotoja.....	4
2.3 Tuen ammattihenkilöstö	5
3 Nykytila Kauniaisten oppimisen ja koulunkäynnin tuen resursoinnissa.....	9
4 Tuen resursoinnin erilaisia malleja	13
5 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	15
Ehdotus ratkaisuksi tuen resurssien jaosta Kauniaisten kouluissa.....	15
Lähteet.....	17

1 Tausta

Kauniaisten kaupungin talousarviossa 2021 on asetettu toimenpiteeksi luoda yhtenäiset mittarit oppimisen ja koulunkäynnin tuen resursointiin. Tavoitteena on yhtenäiset tuen resursointiperusteet suomen- ja ruotsinkielisiin kouluihin. Kaupunginvaltuusto (KV 11.10.2021 § 70) edellyttää, että vuoden 2022 talousarviossa varmistetaan yhdenvertaiset resurssit opetukseen ja tarpeiden mukaista tukea oppimiseen opetuskielestä riippumatta.

Lähtökohtana opetuksen ja tuen järjestämisessä on aina lapsen etu – on ensisijaisen tärkeää, että jokainen saa tarvitsemansa ja riittävän tuen oikea-aikaisesti. On tärkeää panostaa ennaltaehkäisevään tukeen, sillä puutteellisten tukitoimien korjailu tulee lopulta kalliimmaksi. Opetusalan Ammattijärjestön (OAJ) erityisasiantuntijaa lainaten: ”Hyvin toteutettu ja resursoitu tuki koskee kaikkia oppilaita, myös hyvin koulussa ja oppimisessaan pärjääviä. Vastaavasti puutteellisesti resursoitu tuki on pois kaikilta oppilailta”.

Kolmiportaista tukea ja erityisopetusta onkin luvattu vahvistaa Sanna Marinin hallitusohjelmassa 2019 ”Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta”. Valmisteltavat toimet koskevat varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta.

Hallitus antoi eduskunnalle 8.10.2021 esityksen (HE 165/2021 vp) laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta. Muutoksen myötä oppilas- ja opiskelijahuolto vahvistuu, kun lakiin tuodaan säädökset opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien sitovasta mitoituksesta. Lisäksi kuraattorin kelpoisuusehtoa koskevaa säännöstä täsmennetään. Vahvistamalla opiskeluhuollon henkilöstöresursseja parannetaan oppilaiden valmiuksia siirtyä perusopetuksesta toiselle asteelle ja suoriutua toisen asteen koulutuksesta. Esityksen mukaan henkilöstömitoitus olisi yhtä suuri perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa: vähintään yksi kuraattori 670 oppilasta kohti ja yksi psykologi 780 oppilasta kohti. Laki astui voimaan 1.1.2022 alusta kuraattorien osalta ja psykologien osalta astuu voimaan 1.8.2023.

Myös OAJ on esittänyt, että erityisopettajien ja heidän opetuksessaan olevien oppilaiden enimmäismäärästä tulisi olla sitovasti säädetty laissa. Suhdelukuun vaikuttaisivat myös lasten tuen tarpeet. OAJ:n esitys valtakunnallisesta opettajamitoituksesta vuodelta 2019:

Kuva 1. OAJ:n esitys valtakunnallisesta opettajamitoituksesta (2019)

Opettajamäärä suhteessa oppilaisiin perusopetuksessa	1.–2.-luokilla 1 : 18 3.–9.-luokilla 1 : 20
<ul style="list-style-type: none">▶ Erityisopettajia on oltava 1 : 100, opinto-ohjaajia 1 : 200▶ Erityisen tuen oppilaat ovat kertoimella 2, vieraskieliset ja tehostetun tuen oppilaat kertoimella 1,5▶ Yhdysluokissa ja työturvallisuuden kannalta erityisissä ryhmissä suhdeluku on 1 : 16 Perusopetuksen erityisopetuksessa noudatetaan nykyisiä ryhmäkokoja (perusopetusasetus 2 § 2–3 mom.)	

TOISELLA ASTEELLA opettajia on oltava vähintään **1:20*** suhteessa opiskelijoiden määrään.
Opinto-ohjaajia **1:200**

*Luku lasketaan opettajien antaman ja oppijoiden saaman opetuksen suhteesta. Esim. suhdeluvulla 1:20, yksi opettajan oppitunti vastaa kahdenkymmenen oppilaan oppituntia.

Tämän selvityksen seuraavassa luvussa esitellään yleisesti oppimisen ja koulunkäynnin tukea – kuvataan tuen lainsäädännöllistä perustaa, tuen portaita ja eri muotoja sekä tuen ammattihenkilöstön työnkuvaa.

Kolmannessa luvussa esitellään Kauniaisten opetuksen nykytilannetta tuen resursoinnin ja mitoituksen suhteen. Neljännessä luvussa käsitellään muissa kunnissa hyödynnettyjä erilaisia malleja ja perusteita tuen resurssien järjestämiseksi. Viimeisessä, viidennessä luvussa, esitetään johtopäätökset ja ratkaisuehdotuksia tuen resurssien tasavertaiseksi jakamiseksi Kauniaisten opetuksessa.

2 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki sekä oppilashuolto

Perusopetuslain (628/1998) mukaan oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaisen opetuksen ohella oppilaanohjausta ja riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea koko perusopetuksen ajan. Tukea on annettava välittömästi tuen tarpeen ilmetessä.

Oppilas- ja opiskeluhuolto jakautuu yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on ensisijaista ja ehkäisevää ja se kuuluu kaikille. Yksilökohtainen opiskeluhuolto on ehkäisevää ja tukea antavaa.

Koulun **yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä** vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Se luo rakenteet koulun oppilashuollon toiminnalle, laatii koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman yhteistyössä koulun henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien kanssa sekä vastaa suunnitelman toteutumisesta. Ryhmään kuuluvat terveydenhoitaja, koulupsykologi, koulukuraattori, oppilaanohjaaja sekä laaja-alaiset erityisopettajat. Yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä painopiste on ennaltaehkäisevässä moniammatillisessa yhteistyössä.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteuttamisen edellytyksenä on monipuolinen yhteistyö ja vuorovaikutus oppilaan ja huoltajan kanssa. Kun herää huoli oppilaan oppimisesta ja koulunkäynnistä, kotiin ollaan aina yhteydessä, ja oppilaan tukea lähdetään suunnittelemaan. Tukimuodot suunnitellaan ja järjestetään yhteistyössä oppilaan, huoltajien, opettajien ja tarvittaessa muun henkilöstön kanssa. Tuki voi olla esimerkiksi:

- ennakoivaa tukiopetusta,
- osa-aikaista erityisopetusta,
- erityisopettajan oppilaan luokassa antamaa samanaikaisopetusta,
- koulunkäynninohjaajan tukea,
- eriyttämistä,
- oppimateriaalien muokkaamista ja
- mahdollisuutta apuvälineiden käyttöön.

Lisäksi oppilas voi saada oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädettyä **yksilökohtaista oppilashuoltoa**. Oppilashuoltolain (1287/2013) mukainen yksilökohtainen opiskeluhuolto ja perusopetuslain mukainen oppimisen ja koulunkäynnin tuki eroavat oikeudellisesti toisistaan. Toisin kuin oppimisen ja koulunkäynnin tuki, yksilökohtainen oppilashuolto perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumusta. Suostumus tarvitaan myös monialaisen asiantuntijaryhmän kokoamiseen. Yksilökohtaiseen oppilashuoltoon kuuluvat kouluterveydenhuolto, psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä monialaisen asiantuntijaryhmän tuki. Niillä voidaan täydentää oppilaan saamaa yleistä, tehostettua tai erityistä tukea.

2.1 Tuen kolme porrasta

Kolmiportaisen tuen käsitteillä yleinen, tehostettu ja erityinen tuki kuvataan lapsen saaman tuen määrää ja muotoja koulussa. Lapsen tuen tarve voi vaihdella koulupolun aikana. Kodin ja koulun yhteistyöllä mahdollistetaan se, että lapsi saa oikeanlaista tukea oikeaan aikaan. Tuen suunnittelussa otetaan aina huomioon lapsen kokonaistilanne. Yhdessä laaditut suunnitelmat turvaavat sen, että tieto lapsen tarvitsemasta tuesta sekä opetusjärjestelyistä on sekä kotona että koulussa.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Osana yleistä tukea oppilaalle voidaan laatia oppimissuunnitelma.

Mikäli arvioidaan, että oppilas tarvitsee tavanomaista laajemmin ja pitkäaikaisemmin tukea, hänen tukitoimiaan tehostetaan. **Tehostetun tuen** toteuttamiseksi laaditaan oppilaalle oppimissuunnitelma, jossa kuvataan mm. oppilaan tarvitsema tuki ja sen järjestäminen.

Mikäli oppilas tarvitsee säännöllistä ja vahvaa tukea, hänelle järjestetään **erityistä tukea**. Erityisestä tuesta tehdään hallinnollinen päätös, ja oppilaalle laaditaan tuen toteuttamiseksi henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Erityinen tuki voidaan järjestää oppilaan etu ja opetuksen järjestämismahdollisuudet huomioiden:

- muun opetuksen yhteydessä oppilaan lähikoulussa,
- osittain tai kokonaan pienryhmässä oppilaan lähikoulussa tai
- erityisluokassa lähikunnissa.

Oppilaalle sopiva opetusryhmä suunnitellaan yhdessä koulun, oppilaan, huoltajan ja mahdollisten yhteistyötahojen kanssa.

2.2. Tuen muotoja

Tukiopetusta tarjotaan, kun lapsi tarvitsee opinnoissaan lisätukea. Tukiopetus pyritään aloittamaan ennakkoidusti jo ennen kuin suurempia oppimisen ja opiskelun esteitä pääsee syntymään. Tukiopetusta annetaan joko oppituntien aikana tai niiden ulkopuolella. Tukiopetusta annetaan mahdollisuuksien mukaan myös lapsen omalla äidinkielellä, jos se on jokin muu kuin suomi tai ruotsi.

Osa-aikaisella erityisopetuksella parannetaan oppimisedellytyksiä ja ehkäistään oppimisen eri alueisiin liittyvien ongelmien kasvua. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan, mikäli lapsella on esimerkiksi kielellisiin tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, sosiaalisissa taidoissa tai koulunkäynnissä. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai joskus yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt sovitetaan lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Joustavilla opetusjärjestelyillä voidaan tukea lasta. Jakotunneilla ja palkkitunneilla pyritään mahdollistamaan opiskelu pienemmissä ryhmissä.

Palkkitunneilla tarkoitetaan sitä, että saman oppiaineen tunnit järjestetään lukujärjestyksellisesti samaan aikaan yhdellä luokka-asteella.

Eriyttäminen on opetukseen kuuluva keino ottaa huomioon opetusryhmän tarpeet ja lapsen erilaisuus. Eriyttäminen voi kohdistua muun muassa opetuksen sisältöihin, käytettäviin opetusmateriaaleihin ja -menetelmiin, työtapoihin sekä koulu- ja kotitehtävien määrään ja niihin käytettävissä olevaan aikaan.

Oppimissuunnitelma on lasta opettavien opettajien, lapsen ja huoltajan kanssa yhteistyössä laadittu kartoitus lapsen tuen tarpeesta ja suunnitelma lapsen tarvitsemista tukimuodoista ja tuen toteuttamisesta. Mikäli lapselle on laadittu oppimissuunnitelma, se löytyy Wilmasta.

HOJKS on henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, johon kirjataan lapselle asetetut tavoitteet sekä tukimuodot. Mikäli lapselle on laadittu HOJKS, se löytyy Wilmasta.

Pienryhmässä opiskellaan osa-aikaisesti tai pysyvämmiin. Osa-aikainen erityisopetus toteutetaan pienryhmäopiskeluna tai samanaikaisopetuksena.

Samanaikaisopetuksessa on kaksi opettajaa. Tyypillisesti toinen on aineenopettaja, toinen esimerkiksi erityisopettaja tai suomi toisena kielenä-opettaja. Samanaikaisopetus tukee opetuksen eriyttämistä. Samanaikaisopetuksessa opettajat voivat esim. jakaa luokan erilaisiin ryhmiin tai toinen opettaja voi toimia avustavana opettajana tunnilla.

Oppilas on oikeutettu saamaan opetukseen osallistumisen kannalta välttämättömät **apuvälineet**. Apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai oppimisen erityistarpeisiin. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti ja niiden käyttö ja hyödyllisyys arvioidaan terveydenhuollon suositusten pohjalta. Mahdollisesta apuvälinetarpeesta tulee olla yhteydessä oppilaan opettajaan.

2.3 Tuen ammattihenkilöstö

Erityisluokanopettaja opettaa tehostetun ja erityisen tuen piirissä olevia oppilaita tai oppilasryhmiä. Hän tarjoaa luokkamuotoisesti jatkuvasti tai jaksoittain oppimisen tukea erilaisista oppimisvaikeuksista ja käyttäytymishäiriöistä kärsiville oppilaille. Erityisluokanopettajalla on kokonaisvastuu oman luokkansa oppilaiden koulunkäynnistä. Hän voi vastata kokonaan itsenäisesti oppilaan yksittäisen oppiaineen opetuksesta, kaikista oppiaineen tunteista ja arvioinnista. Erityisluokanopettaja varmistaa yhteistyössä yleisopetuksen opettajien kanssa oman luokkansa oppilaiden HOJKS:n ja OPS:n mukaisen opetuksen saamisesta niissä oppiaineissa, joissa ko. oppilaat integroituvat yleisopetuksen ryhmiin. Erityisluokanopettaja on myös kelpoinen antamaan laaja-alaista erityisopetusta tukea tarvitseville oppilaille. Erityisluokanopettaja osallistuu oppilashuoltotyöryhmän työskentelyyn oman työnkuvansa mukaisesti.

Erityisopettaja antaa laaja-alaista erityisopetusta, jolla oppilaiden näkökulmasta tarkoitetaan osa-aikaista erityisopetusta. Oppilaat opiskelevat pääsääntöisesti omissa yleisopetuksen luokissaan, mutta tarvitsevat erityisopetusta esimerkiksi oppimis- tai sopeutumisvaikeuksien vuoksi. Opetusta voidaan antaa samanaikais-, pienryhmä- ja yksilöopetuksena. Erityisopetusta voi antaa sellainen opettaja, joka on suorittanut asetuksessa¹ säädetyn koulutuksen erityispedagogiikasta. Erityisopettajalta ei vaadita luokanopettajan monialaisia opintoja eikä hänen tehtäväkuvansa voi näin ollen sisältää luokanopettajan vastuita tai velvoitteita. Erityisopettaja ei vastaa yksin oppiaineen opetuksesta ja arvioinnista. Hän tekee tiiviisti yhteistyötä luokanopettajan, aineenopettajan ja/tai luokanvalvojan kanssa. Erityisopettajan työtehtäviin kuuluu muun muassa opettaa osa-aikaisesti tehostetun (ja erityisen) tuen tarpeessa olevia oppilaita. Hän osallistuu oppilashuoltotyöryhmän työskentelyyn oman työnkuvansa mukaisesti.

¹ Asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuuksista ([14.12.1998/986](#)) luku 3, pykälä 8.

S2-opettaja opettaa perusopetuksessa maahanmuuttajataustaisille oppilaille suomea tai ruotsia toisena kielenä. Oppilas voi opiskella suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus (S2) -oppimäärää, jos hänen äidinkieltensä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai hänellä on muutoin monikielinen tausta. Suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus on yksi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärästä. Kyseinen oppimäärä eroaa äidinkielen, toisen kotimaisen kielen sekä vieraan kielen opetuksesta monin tavoin. S2-opetus ei ole suomen kielen tuki- tai erityisopetusta, vaan sillä on omat tavoitteensa, sisältönsä ja arviointikriteerinsä, joita opetuksessa tulee noudattaa. Opetuksen päämääränä on, että oppilas saavuttaa sellaiset kielen perustaidot, että hän pystyy toimimaan ja opiskelemaan ympäröivässä kieliyhteisössä tasavertaisena muiden kanssa.

Valmistavan opetuksen luokanopettaja opettaa valmistavaa opetusta niille esi- ja perusopetusikäisille maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille, joilla ei ole vielä tarvittavia kielellisiä valmiuksia esi- tai perusopetuksessa opiskeluun. Opetukseen voivat osallistua sekä vasta maahan muuttaneet että Suomessa syntyneet maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret vuoden ajan. Valmistavalla opetuksella tavoitellaan suomen kielen perusteiden hallintaa. Valmistavaa opetusta toteutetaan tarpeen mukaan integraationa yleisopetuksen ryhmiin tai omana ryhmänään.

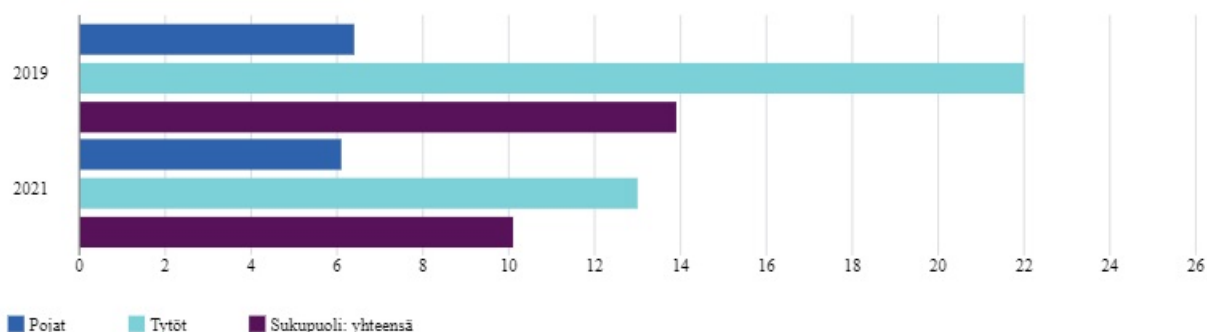
Opinto-ohjaajan työnkuvaan kuuluu muun muassa oppilaiden ja opiskelijoiden henkilökohtainen ohjaus, opinto-ohjauksen oppituntien pitäminen ja pienryhmäohjaus oppilaiden tarpeiden mukaisesti. Tehtäviin kuuluu myös ohjauksellinen tiedottaminen ja yhteydenpito koulun sisällä sekä koulukohtaisen ohjaussuunnitelman laatiminen sekä uusien oppilaiden vastaanottaminen ja yhteydenpito kouluasteiden välillä etenkin nivelvaiheissa. Opinto-ohjaaja osallistuu pedagogisen tuen tiimin toimintaan ja yhteisölliseen oppilashuoltotyöhön sekä tekee yksilöllistä oppilashuoltotyötä moniammatillisessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Koulunkäynninohjaajan tehtävänä on oppimisen ohjaaminen, lapsen tai nuoren toimintakyvyn tukeminen ja toiminnan suunnittelu työparityöskentelynä opettajien kanssa. Ohjaajat voivat toimia koko ryhmän tukena tai pienryhmissä.

Koulunuorisotyöntekijän työ on ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä. Koulunuorisotyöntekijä on turvallinen koulun aikuinen, jolla on aikaa nuorille koulun arjessa. Koulunuorisotyön tavoitteita ovat nuorten yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistaminen, kiusaamisen ehkäiseminen, työrauhan tukeminen ja kouluviihtyvyyden parantaminen. Nuorisotyöntekijät työskentelevät myös monialaisesti kaupungin nuorisotyöntekijöiden kanssa yhteistyössä. Nuorisotyöntekijät työskentelevät myös suuressa määrin lasten kanssa koulupäivän jälkeen.

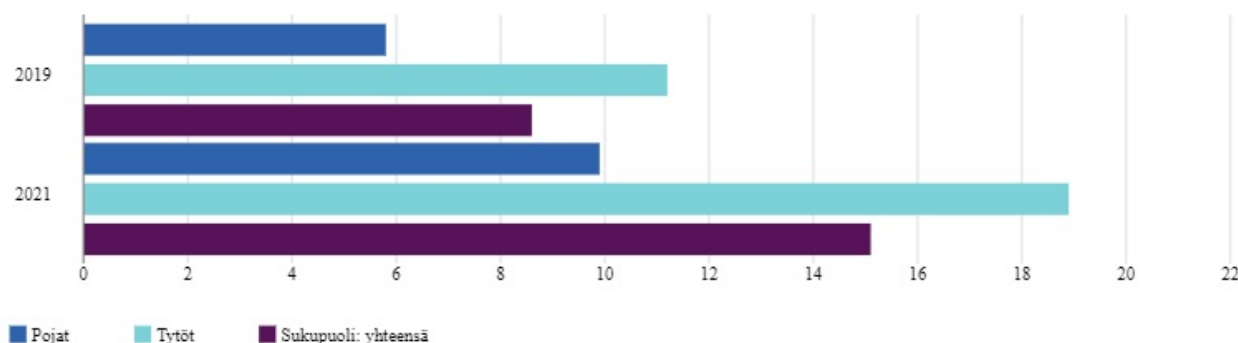
Koulukuraattori on koulun sosiaalialan asiantuntija, jonka tehtävänä on, yhteistyössä koulun muun henkilökunnan kanssa, tukea lasten ja nuorten koulunkäyntiä, hyvinvointia sekä kasvua ja kehitystä. Tukea voidaan antaa yksittäiselle oppilaalle ja hänen perheelleen, oppilasryhmälle tai koko kouluyhteisölle. Ohessa kouluterveyskyselyn tuloksia Kauniaisten 8.- ja 9.-luokkalaisten käynneistä koulukuraattorilla (ks. kuvio 1).

Kuvio 1. Käynyt vähintään kerran koulukuraattorilla lukuvuoden aikana (%) vuonna 2019 ja 2021, Kauniainen 8. ja 9.lk (Lähde: THL Kouluterveyskysely)



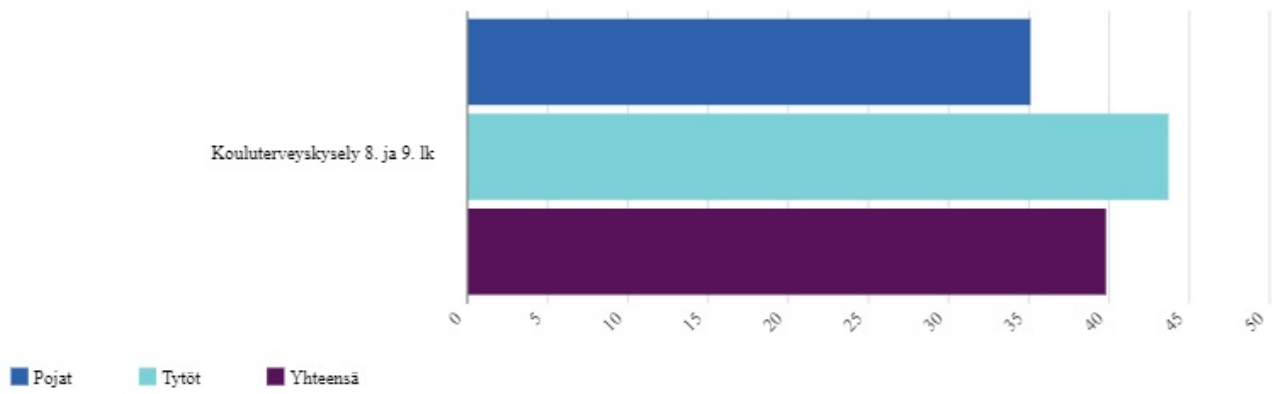
Koulupsykologi auttaa yhteistyössä huoltajien ja opettajien kanssa lasta oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvissä pulmissa, tunne-elämän tai vuorovaikutuksen ongelmissa sekä erilaisissa kriisitilanteissa. Koulupsykologit työskentelevät myös koululuokkien ja oppilasryhmien kanssa. Koulupsykologin tärkeimpiä työskentelymenetelmiä ovat keskustelut ja neuvottelut lapsen, huoltajien ja opettajien kanssa. Koulupsykologit tekevät myös tutkimuksia mm. oppimisen ja tarkkaavuuden haasteiden selvittämiseksi. Ohessa kouluterveyskyselyn tuloksia Kauniaisten 8.- ja 9.-luokkalaisten käynneistä koulupsykologilla (ks. kuvio 2).

Kuvio 2. Käynyt vähintään kerran koulupsykologilla lukuvuoden aikana (%) vuonna 2019 ja 2021, Kauniainen 8. ja 9. lk (Lähde: THL Kouluterveyskysely)



Kouluterveydenhuolto on luottamuksellista yhteistyötä oppilaan ja hänen perheensä kanssa. Terveystarkastaja ja lääkäri tapaavat oppilaan terveystarkastuksissa säännöllisin väliajoin ja tarvittaessa yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Kouluterveydenhuolto on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää toimintaa, johon ei sisälly sairaanhoitoa, ensiapua lukuun ottamatta. Ohessa kouluterveyskyselyn tuloksia Kauniaisten 8.- ja 9.-luokkalaisten käynneistä kouluterveydenhoitajalla (ks. kuvio 3).

Kuvio 3. Käynyt kouluterveydenhoitajalla muuten kuin terveystarkastuksessa lukuvuoden aikana, % vuonna 2021, Kauniainen 8. ja 9. lk (Lähde: THL Kouluterveyskysely)



3 Nykytila Kauniaisten oppimisen ja koulunkäynnin tuen resursoinnissa

Taulukossa 1 kuvataan Kauniaisten suomen- ja ruotsinkielisen opetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen vakanssien resursointia suhteessa oppilasmääriin. Tiedot ovat peräisin Kauniaisten talousarviosta 2021 ja tilinpäätöksestä 2020. Oppilas- ja opiskelijamäärät ovat tilastointipäivältä 20.9.2021. Taulukossa 2 esitellään koulujen syksyn 2021 tilannetta tuen resursoinnin suhteen. Taulukossa 3 kuvataan puolestaan opetuskustannuksia.

Taulukko 1. Kauniaisten koulujen oppimisen ja koulunkäynnin tuen resursointi, suhdelukuna oppilas per vakanssi (TA2021 ja TP2020)

	Suomenkielinen opetus	Suhdeluku	Ruotsinkielinen opetus	Suhdeluku
Yhteiset (hallinnon / muun koulutoimen alla)	Alakoulu: 1 koulupsykologi	1:482	Alakoulu: 1 koulupsykologi	1:340
	Yläkoulu ja lukio: 1 koulupsykologi	1:780	Yläkoulu ja lukio: 1 koulupsykologi	1:647
	Alakoulu: 1 kuraattori	1:482	Alakoulu: 1 kuraattori	1:340
	Yläkoulu ja lukio: 1 kuraattori	1:780	Yläkoulu ja lukio: 1 kuraattori	1:647
	1 valmistavan opetuksen luokanopettaja ²			
Alakoulut	10 koulunkäynninohjaajaa (joista 1 täyttämättä) osa koulunkäynninohjaajista työskentelee pienryhmissä	1:48 (1:54)	11 koulunkäynninohjaajaa (joista 1 täyttämättä)	1:30 (1:34)
	1 nuorisotyöntekijä (valmistavan luokan)	1:482		
	3 erityisopettajaa (suhteutettuna koko oppilasmäärään)	1:161	3 erityisopettajaa (suhteutettuna koko oppilasmäärään)	1:113
	2 erityisluokanopettajaa (suhteutettuna erityisen tuen oppilaiden määrään)	1:18	1 erityisluokanopettaja (suhteutettuna erityisen tuen oppilaiden määrään)	1:8

² Vakanssi täytetään tarpeen mukaan.

	1 S2-opettaja	1:29		
	Mäntymäen koulu yht. 482 opp. S2-opp. 29 Muu äidinkieli kuin suomi: 82 opp. Erityisen tuen opp. määrä 36 3 pienryhmää		Granhultsskolan yht. 340 opp. Muu äidinkieli kuin ruotsi: n. 40 opp. Erityisen tuen opp. määrä 8 (integroitu yleisryhmiin) 0 pienryhmää	
Yläkoulut	3 koulunkäynninohjaajaa	1:118	5 koulunkäynninohjaajaa	1:67
	1 nuorisotyöntekijä	1:353	1 nuorisotyöntekijä	1:333
	1 opinto-ohjaaja	1:353	1 opinto-ohjaaja	1:333
	3 erityisopettajaa (suhteutettuna koko oppilasmäärään)	1:118	2 erityisopettajaa (suhteutettuna koko oppilasmäärään)	1:167
	1 erityisluokanopettaja (suhteutettuna erityisen tuen oppilaiden määrään)	1:27	1 erityisluokanopettaja (suhteutettuna erityisen tuen oppilaiden määrään)	1:10
	1 S2-opettaja	1:18		
	Kasavuoren koulu opp. yht. 353 Muu äidinkieli kuin suomi: 40 opp S2-opp. 18 Tehostetun tuen opp. määrä Erityisen tuen opp. määrä 27 1 pienryhmä		Hagelstamska skolan opp. yht. 333 Muu äidinkieli kuin ruotsi: n. 30 opp. Tehostetun tuen opp. määrä Erityisen tuen opp. määrä 10 0 pienryhmää	

Lukiot	1 opinto-ohjaajaa	1:427	1 opinto-ohjaajaa	1:314
	1 erityisopettaja	1:427	1 erityisopettaja	1:314
	Kauniaisten lukio opp. yht. 427		GGs opp. yht. 314	
Yhteensä oppilaita ja opiskelijoita	1262 opp.		987 opp.	

Taulukko 2. Syksyn 2021 tilanne kouluittain tuen henkilöstöresursoinnissa

	Mäntymäen koulu	Kasavuoren koulu		Granhultsskolan	Hagelstamska skolan
Erityisopettaja	3	2		3	3**
Erityisopettaja (päätoiminen tuntiopettaja)		2**			1
Erityisluokanopettaja	2			1	1
Erityisluokanopettaja (päätoiminen tuntiopettaja)	1	1			
Koulunkäynninohjaaja	10	2		9	2
Resurssiopettaja	1*				1
Nuorisotyöntekijä	1	1			1*
S2-opettaja	1	1			
* Korona-avustuksella (OKM)					
** yksi erityisopettaja korona-avustuksella					
Koulunkäynninohjaajat (38,25h = 100% työaika)					
henkilö	10	2		9	2
hlö/kokoaikatyö	7,6	1,6		7,2	2
h	291,8	60,0		274,25	66,5
h/oppilas	0,61	0,17		0,80	0,20

Taulukko 3. Kauniaisten opetuksen kustannuksia (tilinpäätös 2020)

	Suomenkielinen opetus	Ruotsinkielinen opetus
--	------------------------------	-------------------------------

Valmistava opetus	50 000e	-
Oppilashuolto	265 855e	282 436e
Erityisopetus	ostopalvelut 352 000e perusopetus 526 000e lukio 46 000e	ostopalvelut 147 000e ³ perusopetus 473 000e lukio 62 000e
S2-opetus	perusopetus 103 000e	-
Alakoulu, henkilöstömenot – opettajat (eur/oppilas)	3 987e	4 615e
Yläkoulu, henkilöstömenot – opettajat (eur/oppilas)	6 234e	5 994e
Lukiokoulutus, henkilöstömenot – opettajat (eur/oppilas)	4 397e	4 852e

Jakotunnit ja tukiopetus

Yllä olevassa taulukossa 3 huomioidaan opetushenkilöstömenot. Kouluilta on selvitetty, miten he toteuttavat jakotunteja ja tukiopetusta.

Mäntymäen koulussa on lukuvuonna 2021-2022 jakotunteja seuraavasti:

1. lk: 2 jakotuntia/luokka
2. lk: 1 jakotunti/luokka

3-6 lk: käsityössä on kaikilla luokilla jakoryhmät, jos oppilaita on luokalla yli 16. Yhtä luokkaa lukuun ottamatta jaot on tehty. Keskimäärin ryhmissä on tuolloin 9-10 oppilasta.

Tukiopetusta Mäntymäen koulussa tarjotaan kaikilla luokilla 2 tuntia/ryhmä/viikko. Kaikissa ryhmissä on tarvetta tukiopetukseen. S2 -taustaisilla oppilailla tuen tarve on keskimääräistä huomattavasti suurempi.

Granhultsskolanissa on 1.-3.-luokkalaisilla jakotunteja äidinkielessä (1 jakotunti/luokka).

Yläkoulussa ei ole samalla tavalla suoraan vuosiluokkiin kytkeytyvää tarvetta jakotunteihin kuin alakoulussa. Kasavuoren koulussa puhtaita jakotunteja on vain 7.-luokalla käsityössä ja kotitaloudessa turvallisuuskäsitteistä. Liikunnassa jakoa tulee, kun oppilaat on jaettu sukupuolen mukaan. Huolena on fysiikka-kemia –opetus, jossa turvallisuusrajat ylittyvät, koska on päädytty opettamaan aineita kokonaisina luokkina. Osin tämä johtuu siitä, että koulussa on liian vähän luokkatiloja ko. aineiden opettamiseen.

Hagelstamska skolanissa on niin ikään käsityössä ja kotitaloudessa käytössä jakotunnit.

³ Ruotsinkielisiä erityisopetuksen ostopalveluita ei ole niin kattavasti tarjolla kuin suomenkielisiä palveluita. Puutteelliset palvelut heijastuvat koulujen toimintaan, opetusjärjestelyihin ja heidän resurssitarpeisiinsa.

Tukiopetusta Kasavuoren koulussa annetaan tarpeen mukaisesti ja sitä ei ole rajoitettu. Tukiopetustunteja ei ole koskaan kertynyt niin paljon, että olisi jouduttu rajaamaan.

Ruotsinkielisessä perusopetuksessa tukiopetusta annetaan tarpeen mukaan ja määrää ei ole rajoitettu. Rehtori seuraa tukiopetuksen tarvetta.

Oppilaiden pitkät päivät rajoittavat mahdollisuutta antaa tukiopetusta. Tarve kohdentaa lisätukea vaihtelee ikäluokittain ja se pitää tarkastella vuosittain. Esimerkiksi lukuvuonna 2021-2022 on satsattu paljon tukea 9.-luokkalaisiin.

Koulunkäynninohjaajien resursointi

Talousarviossa vahvistetaan joka vuosi jokaisen koulun vakanssimäärät. Kaupunginhallituksen toimivaltaan kuuluu perustaa tarvittaessa uusia vakansseja. Vakanssilista ei kuitenkaan anna koko kuvaa koulunkäynninohjaajien resursoinnista. Rehtori voi tarvittaessa palkata määräaikaisesti koulunkäynninohjaajia ilman vakansseja, jos olemassa oleva määräraha sen sallii. Ohjaajien työaika vaihtelee 25 tunnista 38,25 tuntiin. Kokoaikainen työaika on 38,25 h viikossa. Tämä mahdollistaa sen, että rehtori voi palkata enemmän henkilöitä kuin on vakansseja. Näin on toimittu varsinkin suomenkielisessä opetuksessa.

Rehtori päättää joka vuosi avustajien ja ohjaajien tarpeesta. Lähtökohtana ei ole tietty avustajamäärä suhteessa oppilasmäärään, vaan oppilaiden ohjaustarve. Koulunkäynninohjaaja voi työskennellä tietyn luokan kanssa tai vaihdella luokkien välillä oppiaineesta riippuen. Luokan kanssa työskentelevä ohjaaja avustaa kaikkia, jotka tarvitsevat apua, eikä vain yksittäisiä oppilaita, paitsi siinä tapauksessa, jos ohjaaja on jonkun henkilökohtainen koulunkäynninohjaaja.

Vuodesta 2016 muutettiin Mäntymäen koulussa koulunkäynninohjaajan vakanssi nuorisotyöntekijän vakanssiksi. Nuorisotyöntekijä työskentelee erityisesti valmistavan opetuksen lasten kanssa. Koska työ voi koskea myös 7-9 luokkia, on resurssi nykyään suomenkielisen opetuksen hallinnossa, mutta käytännössä se on pääasiassa Mäntymäen koulun ohjaajaresurssi. Kokemukset ovat olleet todella hyviä, ja vuodesta 2018 muutettiin myös Kasavuoren koulussa ohjaajavakanssi nuorisotyöntekijän vakanssiksi. Vuonna 2019 tehtiin samanlainen muutos myös Hagelstamska skolanissa. Näitä ratkaisuja pilotoitiin tietyn ajan ennen kuin vakanssimuutokset tehtiin talousarvioon. Granhultsskolanilla ei ole toistaiseksi yhtään nuorisotyöntekijää.

Lukuvuonna 2021-2022 Hagelstamska skolanissa on pilotoitu *hemmasittare-mallia*, jota varten palkattiin koordinaattori. Koordinaattori toimii tukena oppilaille, joilla on haasteita käydä koulussa, ja joille kertyy erinäisistä syistä johtuen huomattavan paljon poissaoloja koulusta. Kyseisellä mallilla pyritään ennaltaehkäisemään ja puuttumaan tähän kasvavaan ongelmaan. Koordinaattorin palkkaamiseksi käytettiin yksi koulunkäynninohjaajan resurssi.

4 Tuen resursoinnin erilaisia malleja

Kunnissa on erilaisia tapoja ja perusteita järjestää tuen resurssien jako kouluille. Tuen resurssien jako perustuu yleensä lähtökohtaisesti koulun oppilasmäärään. Esimerkiksi koulunkäynninohjaajia pitää olla saatavilla kaikille oppilaille, sillä heidän toimet kuuluvat yleisen tukeen. Koulunkäynninohjaajien toimet erityisopetuksessa voidaan jakaa sen perusteella, minkä tasoisia erityistarpeita oppilailla on. Kouluille jaetaan määriteltä pohjaresurssi (25h) tämän perusteella.

Kunnilla voi olla määriteltynä tietyn suuruinen pohjaresurssi ohjaajatuntitarpeisiin erikokoisille kouluille (pienet, keskisuuret, suuret) oppilasmäärään perustuen. Näin varmistetaan, että erikokoiset koulut saavat riittävän tuen tasavertaisesti.

Monissa kunnissa on käytössä koulukohtaisia korotuskertoimia, jossa huomioidaan erityisryhmät kuten erityisen tuen oppilaat, valmistavan opetuksen tai suomi toisena kielenä oppilaat. Resurssit voidaan jakaa esimerkiksi kolmiportaisen tuen perusteella, eli yleistä, tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden osuuden perusteella.

Erityisesti suurempien kuntien resurssilaskennassa huomioidaan myös alueen sosioekonominen asema (mm. työttömät, ilman toisen asteen koulutusta olevat, alueen vuokra-asuntoprosentti).

Esimerkiksi Helsingissä oppimisen ja koulunkäynnin tuen resurssit jaetaan rahoitusperiaatteiden mukaisesti. Rahoitusperiaatteilla tarkoitetaan laskentaperiaatteita, joilla perusopetuksen käytössä olevat määrärahat jaetaan peruskoulujen kesken. Rahoitusperiaatteet ovat kokonaisuudessaan luettavissa seuraavassa osoitteessa:

<https://dev.hel.fi/paatokset/asia/hel-2020-011129/kklku-2020-12/>

Alla on esitelty kaksi kohtaa periaatteista, jotka koskevat oppimisen ja koulunkäynnin tuen resursointia.

Periaatteiden mukaan määräraha lasketaan opetusryhmäkohtaisesti seuraaville ryhmille/luokille huomioiden ryhmien henkilöstömitoitus:

- Erityisluokka
- Alueellinen erityisluokka
- TOI (toiminta-alueittain annettava opetus) -luokka
- POY (pidennetyn oppivelvollisuus) -luokka
- Autismiluokka
- S LI (kielellinen erityisvaikeus) -luokka
- EKV (kuuroille ja vaikeasti kuulovammaisille oppilaille tarkoitettu opetus) -luokka
- Tuettu erityisluokka
- JOPO (joustava perusopetus) -luokka
- Lisäopetus (ns. kymppiluokka)

Koulukäyntiavustajien laskennallinen resurssi sisällytetään ryhmä-/oppilaskohtaiseen hintaan. Lisäksi monet Helsingin kouluista saavat sisäistä positiivisen diskriminaation rahoitusta ja/tai ulkoista tasa-arvorahaa. Nämä jaetaan tiettyjen kriteerien mukaan, joissa otetaan huomioon koulun alue. Haastavien alueiden koulut saavat enemmän rahaa.

Eräissä toisessa kunnassa resurssijakojärjestelmä perustuu siihen, että jokaiselle koululle lasketaan koulun oma tuntihinta vuosiviikkotunteja kohti. Laskentaa käytetään tuntien muuntamiseen euroiksi talousarvioon. Koulut saavat myös koulunkäynninohjaajille resursseja, jossa painotus on 1-6 luokan oppilaissa. Koulut voivat käyttää resursseja ristiin, eli myönnetty avustajaresurssi voidaan käyttää opetustunteihin ja päinvastoin. Avustajien resursointi on kytketty pienryhmiin ja pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaiden tarpeisiin, esimerkiksi niin, että jokainen pienryhmä saa oman avustajansa.

5 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Riittävän tuen varmistamiseksi Mäntymäen koulu tarvitsisi lisää koulunkäynninohjaajia, koska oppilasmäärän kasvu on ollut voimakasta, eikä se ole ollut ennakoitavissa. Myös pienryhmätarve on kasvanut Mäntymäen koulussa. Syksyllä 2021 on kolme pienryhmää, joista yhdessä toimii määräaikainen erityisluokanopettaja. On syytä pohtia, olisiko alakoulussa tarpeen vakinaistaa myös kolmas erityisluokanopettaja.

Peruskouluissa opinto-ohjaajat ovat ylikuormitettuja, sillä opinto-ohjaajia on liian vähän suhteessa oppilasmäärään. Laajennetun oppivelvollisuuden myötä peruskouluihin on lisätty ohjausresursseja, mutta lisäresurssit eivät riitä uuden opinto-ohjaajan palkkaamiseksi. Suomenkielisessä perusopetuksessa lisäresurssi on käytetty siten, että ohjaustunteja on annettu toisille aineenopettajille.

Myös lukiodien opinto-ohjaajaresurssit ovat alimitoitettut uuden opetussuunnitelman ja lukiolain velvoitteisiin nähden. Uusi lukion opetussuunnitelma korostaa oppilaiden oikeutta ohjaukseen. Uusi lukiolaki velvoittaa opinto-ohjaajia antamaan oppilaitoksesta valmistuneelle opiskelijalle ohjausta opintoihin hakeutumisessa ja urasuunnittelussa opiskelijan valmistumisvuotta seuraavan vuoden ajan, mikäli opiskelija ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa lukion jälkeen. Lisäksi laajennettu oppivelvollisuus tuo entisestään ohjaamispaineita ja vastuuta opinto-ohjaajille.

Näin ollen on syytä miettiä lisävakansseja sekä peruskoulujen että lukiodien opinto-ohjaukseen.

S2-oppilasmäärän kasvun takia on myös huomioitava kasvava tarve S2-opettajalle Kauniaisten lukiossa.

Vuoden 2022 talousarvioehdotuksessa on perustettu suomenkieliseen opetustoimeen seuraavat vakanssit:

- Lapsimäärän kasvun ja tuen tarpeen kasvun vuoksi lisätään Mäntymäelle koulunkäynnin ohjaajan vakanssi 1.1.2022 alkaen. Kustannus 25 000 euroa.
- S2 oppilaiden määrän kasvun vuoksi lisätään suomenkieliseen perusopetukseen S2-opettajan vakanssi 1.1.2022 alkaen. Kustannus 56 000 euroa.
- Lapsimäärän ja tuen tarpeen kasvun vuoksi lisätään Kasavuoreen toinen pienryhmä ja erityisluokanopettajan vakanssi 1.1.2022 alkaen. Kustannus 56 000 euroa.

Näillä edellä mainituilla toimenpiteillä saadaan huomioitua osa suomenkielisen perusopetuksen haasteista.

Ehdotus ratkaisuksi tuen resurssien jaosta Kauniaisten kouluissa

Ratkaisuksi oppimisen ja koulunkäynnin tuen resurssien yhdenvertaiseksi jakamiseksi ehdotetaan seuraavia asteittain toteutettavia toimia:

- Koulujen henkilöstömitoitusten tulee vastata kansallisia suosituksia koskien oppilashuoltohenkilöstöä. Vakanssien määrä on syytä tarkistaa, jotta kouluissa on tarpeeksi henkilöstöresursseja suhteessa oppilasmäärään ja oppilaiden tarpeisiin.
- Luodaan yhtenäiset mittarit oppimisen ja koulunkäynnin tuen resursointiin talousarvion strategiaosioon; mittareina oppilaita/psykologi (hyvinvointialue), oppilaita/kuraattori (hyvinvointialue), oppilaita/opinto-ohjaaja, oppilaita/erityisopettaja.

- Selvitetään koulujen tehostettuun ja erityiseen tukeen siirtämisen kriteerejä. Kriteerien on oltava yhtenäiset suomenkielisessä ja ruotsinkielisessä opetuksessa.
- Oppilashuoltoon budjetoitu rahamäärä jaetaan kouluille⁴ (edeltävän vuoden 20.9. tilastointipäivän oppilasmäärien mukaisesti) koulunkäynninohjaajien palkkaamiseen seuraavassa prioriteettijärjestyksessä:
 1. Jokaiselle koululle jaetaan pohjaresurssi (25h). Pohjaresurssi lasketaan kertoimella, joka määräytyy oppilasmäärän mukaan.
 2. Henkilökohtainen ohjaajaresurssi varataan sitä tarvitseville oppilaille.
 3. Alakoulujen 1.-2. –luokkalaisille varataan ohjaajaresurssi, joka suhteutetaan oppilasmäärään.
 4. Resurssit suhteutetaan oppilaiden ohjaustarpeisiin kolmiportaisuuden mukaisesti siten, että erityisen tuen oppilaat lasketaan kertoimella 2 sekä tehostetun tuen ja S2-oppilaat kertoimella 1,5.

Resurssit jaetaan peruskoulukohtaisesti (luokat 1–9) tarkoittaen sitä, että perusopetuksen rehtorit päättävät resurssien jaosta ja käytöstä joustavasti koulujen tarpeiden mukaan määrärahan puitteissa.

⁴ On huomioitava, että uudet mitoitukset muuttavat budjetointikäytäntöjä. Peruskoulujen oppilashuoltoon budjetoitu yhteenlaskettu rahamäärä poistetaan koulujen budjettiraameista ja jaetaan tasavertaisesti prioriteettijärjestyksen mukaisesti, ennen kuin rahamäärä lisätään perusopetuksen käyttötalouteen. Tämä käytäntö poistaa rehtorin mahdollisuuden ohjata koulun käyttötaloudesta lisää resursseja ohjaajien ja resurssiopettajien palkkaamiseen lyhyellä aikavälillä. Kuitenkin tulee varmistaa, että resurssit ovat riittävät oppilaiden tuen tarpeisiin nähden.

Kaupungin budjettivuoden valmistelu alkaa heti, kun tilinpäätös on hyväksytty, yleensä maaliskuussa.

Lähteet

OAJ:n esitys valtakunnallisesta opettajamitoituksesta 2019:

<https://www.oaj.fi/politiikassa/pelastetaan-peruskoulu/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-kuntoon/>
<https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2019/laki-ei-maarita-kuinka-monta-oppilasta-voi-olla-per-opettaja--suomalaiset-haluavat-asiaan-muutoksen/>

OKM, tiedote 27.5.2021: <https://minedu.fi/-/sitova-henkilostomitoitus-koulukuraattoreille-ja-psykologeille-oppilas-ja-opiskeluhuollossa-lakiluonnos-lausuntokierrokselle>

OKM 2017. ”Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa, kehittämissryhmän loppuraportti.” Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:34.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80629/OKM_34_2017.pdf

OPH 2021. ”Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto”

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto>

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (VN/477/2021):

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=b59d08c2-6386-4bce-b47c-773534f574e8>